

Helsingfors/Mariehamn 25.2.2019

Nr 9/19

Hänvisning Ålands lagtings skrivelse
20.12.2018, nr 240/2018.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över två av lagtinget 20.12.2018 antagna landskapslagar om ändring av polislagen för Åland.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

I den ena landskapslagen (LTB 66/2018) intas kompletterande bestämmelser om polisens allmänna befogenheter och om hemliga metoder för inhämtande av information. I den andra landskapslagen (LTB 67/2018) intas ändrade bestämmelser om hemliga metoder för inhämtande av information. Ändringarna föranleds huvudsakligen av ändringar i rikslagstiftningen.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 6 punkten i självstyrelselagen för Åland hör ärenden gällande allmän ordning och säkerhet med nedan nämnda undantag samt brand- och räddningsväsendet till landskapets lagstiftningsbehörighet. Landskapslagarna gäller även landskapets myndigheter, på vilket område lagstiftningsbehörigheten enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen tillkommer landskapet.

Till rikets behörighet har i 27 § 1, 27, 34 och 35 punkterna i självstyrelselagen hänförts ärenden gällande de medborgerliga fri- och rättigheterna, skjutvapen och skjutförnödenheter, försvarsväsendet och gränsbevakningen, ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av

statens säkerhet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden samt explosiva ämnen till den del rikets säkerhet berörs. Jämlikt 27 § 23 punkten hör rättskipning, förundersökning, verkställighet av domar och straff samt utlämning för brott till rikets behörighet. Även lagstiftningen om medborgarskap och pass samt utlänningslagstiftningen, vilka aktualiseras i polisens tillståndsförvaltning, hör enligt 27 § 26 punkten i självstyrelselagen till rikets lagstiftningsbehörighet. Riket har jämlikt 27 § 3 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation och verksamhet.

Av behörighetsfördelningen i självstyrelselagen framgår att polisens verksamhet på Åland är av så kallad blandad natur. Närmare bestämmelser rörande förvaltningsbehörigheten av de polisiära uppgifterna mellan riket och landskapet har intagits i överenskommelseförordningen om polisförvaltningen i landskapet Åland (FFS 1177/2009, ÅFS 33/2011). Bestämmelsen i överenskommelseförordningens 1 § 2 mom. berättigar landskapets polis, men inte annan landskapsmyndighet, förutom att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, även utföra övriga uppgifter som hör till polisen om inte annat bestämts. Landskapets polis är härigenom berättigad att utföra uppgifter hänförliga till rikets behörighetsområde såsom förundersökning. En överenskommelseförordning har även utfärdats om gränsbevakningsväsendets uppgifter i landskapet Åland (FFS 309/2017, ÅFS 58/2017), som även innehåller bestämmelser om polisuppgifter.

Till den del polisväsendet på Åland hör till rikets behörighet gäller bestämmelserna i rikslagstiftningen. I landskapslagen har även intagits bestämmelser som reglerar riksmyndigheternas verksamhet. I landskapslag kan riksmyndigheterna påföras uppgifter inom gränserna för sin allmänna behörighet.

Jämlikt 27 § 1 och 2 punkterna i självstyrelselagen hör bl.a. avvikelser från grundlag och de medborgerliga rättigheterna till rikets behörighet. Landskapslagarna innehåller huvudsakligen bestämmelser om åtgärder som inkräktar på de i 2 kap. i grundlagen garanterade grundläggande fri- och rättigheterna. Det gäller speciellt de i landskapslagens 5 kap. reglerade hemliga metoderna för inhämtande av information.

Av framställningen ovan framgår att i landskapslagarna ingår ett stort antal stadganden som utgör riksbehörighet. Med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen kan i en landskapslag för vinnande av enhetlighet och överskådlighet intas stadganden av rikslagstiftningsnatur som i sak överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslag. Upptagande av sådana stadganden i en landskapslag medför inte ändring i fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet. Till den del förvaltningsuppgifter överförs i stöd av ovan nämnda överenskommelseförordningar påverkar detta inte behörighetsfördelningen på lagstiftningsområdet.

I sammanhanget konstaterar Ålandsdelegationen att genom båda landskapslagarna ändras bestämmelserna i 5 kap. 3 § om hemligt inhämtande av information för att avslöja brott, 5 § 2 mom. om teleavlyssning och dess förutsättningar, samt 8 § 2 mom. om teleövervakning och dess förutsättningar. Beträffande dessa lagrum föranleds ändringarna i LTB 66/2018 av tidigare ändringar i rikets polislag samt ändringarna i LTB 67/2018 av den ändring av rikets polislag som stadfästes av republikens president 9.11.2018, och som trädde i kraft både i riket och på Åland 15.11.2018 (FFS 876/2018). Eftersom dessa av lagtinget genom LTB 66/2018 antagna lagrum utgjorde riksbehörighet som i denna ordalydelse inte längre var i kraft då landskapslagen antogs av lagtinget 20.12.2018, utgör de ändringar som gjordes genom LTB 66/2018 av 5 kap. 3 §, 5 § 2 mom. samt 8 § 2 mom. behörighetsöverskridningar. Dessa bestämmelser ska dock upphävas genom LTB 67/2018, som antogs samma dag, och som överensstämmer med ändringen av rikets polislag. I enlighet med 20 § 2 mom. i självstyrelselagen har ikraftträdelsedatumet för landskapslagarna lämnats öppen för landskapsregeringen att besluta om. Lagstiftningskontrollen utgår dock från att de landskapslagar som genomgår kontrollen även träder i kraft.

I 8 kap. i polislagen för Åland finns bestämmelser om landskapets skadeståndsansvar, vilka nu ändras. Med anledning härav konstateras att skadeståndslagstiftningen är att hänföra till de privaträttsliga angelägenheter som avses i 27 § 41 punkten i självstyrelselagen och hör såsom sådan till rikets kompetensområde. Ansluter sig en privaträttslig angelägenhet emellertid direkt till ett rättsområde som faller inom landskapets behörighet, såsom allmän ordning och säkerhet, utgör frågan en landskapsangelägenhet. Till den del bestämmelserna utgör riksbehörighet, kan de med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen. Genom landskapslagen (LTB 66/2018) ändras 8 kap. 4 § 2 mom. om ersättning och arvode för hjälpverksamhet bl.a. så att ersättning åt en person som bistått polisen enligt polislagens 9 kap. 3 eller 4 § och som drabbats av ett olycksfall eller en yrkessjukdom ska betalas av statens medel istället för av landskapets medel som är fallet enligt gällande ordalydelse. Eftersom här avsett bistånd är att hänföra till allmän ordning och säkerhet, som enligt beskrivningen ovan utgör landskapsbehörighet, bör ersättningen erläggas ur landskapets medel. Bestämmelsen i landskapslagens 8 kap. 4 § 2 mom. utgör härigenom en behörighetsöverskridning.

Besvär bestämmelsen i landskapslagens (LTB 66/2018) 5 kap. 62 § 2 mom. överensstämmer med 25 och 26 § i självstyrelselagen.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner med hänvisning till det ovan sagda att landskapslagarna faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet, förutom beträffande landskapslagens (LTB 66/2018) 5 kap. 3 §, 5 § 2 mom. och 8 § 2 mom. samt 8 kap. 4 § 2 mom. Förutsatt att den andra landskapslagen (LTB 67/2018) träder i kraft inverkar de felaktiga stadgandena inte på tillämpningen av landskapslagarna i övrigt, varför landskapslagarna till övriga delar kan träda i kraft. Ifall de nämnda lagrummen förordnas att förfalla får det följdverkningar även för landskapslagens ingress (LTB 67/2018).

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Erlandsson, Lampi, Pellonpää och Suviranta.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare